

Crítica

El món d'avui

JORDI CARRIÓ

ASSAIG

Stefan Zweig, *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*. Quaderns Crema. Barcelona, 2001.

Explica Stefan Zweig que, exiliat a Londres els mesos previs a l'esclat de la Segona Guerra Mundial, va sovintejar el seu amic Sigmund Freud, a qui no quedava gaire temps de vida. Un dia va convidar Dalí, que mentre els altres dos parlaven va fer el retrat del pare adoptiu de la psicoanàlisi. El dibuix era premonitori: hi apareixia un home ja mort. La lectura de les memòries de Zweig, *El món d'ahir*, comunica parcialment aquesta sensació, la d'estar llegint els mots d'algú que no tardarà a suïcidar-se. Però no és pas una certesa, perquè durant més de cinc-centes pàgines el lector ha seguit l'itinerari vital d'un escriptor més aviat optimista, que creu en l'ésser humà, que rebutja tant la guerra com qualsevol altre atac als drets de l'individu. És cert que es va llevar la vida poc després d'enllestir aquest llibre, però bé sigui per tacte o bé perquè encara hi havia en ell, aleshores, un raig d'esperança, la prosa de Zweig rebutja el patetisme. Malgrat això, a vegades no pot evitar el to testamentari, com quan acaba la introducció dient: "Parleu, doncs, records, trieu vosaltres en lloc meu i doneu almenys un reflex de la meua vida abans no caigui en la foscor!".

La raó d'aquesta sensibili-

tat, d'aquesta contenció, ha de trobar-se en l'educació rebuda. Una educació exquisida, la pròpia d'un membre de la burgesia jueva vienesa. La formació acadèmica unida a la dels cafès, nuclis culturals per excel·lència de la capital austríaca i un dels camins pels quals l'autor de la *Novella d'escacs* va arribar a conèixer, des de molt jove, amb la intel·liguència del seu temps. Rilke, Hofmannstahl, Verhaeren, Rodin, en els primers anys d'estudis, traduccions i viatges; Gorki, Wells, Valéry i molts altres arribarien més tard, paral·lelament a l'exít.

La seva sintonia amb l'esperit del temps es fa palesa tant en les amistats artístiques com en el fet que va ser espectador d'alguns dels esdeveniments més importants de la primera meitat del segle XX. Des de la política emmascaradora del règim de Moscou en els anys vint fins a l'assassinat de Walter Rathenau, el malaguanyat ministre d'Afers Estrangers alemany, passant per mil eufòries i daltabaixos.

ESPECTADOR

L'enfocament del relat és sempre aquest, el d'un espectador, no el d'un protagonista. Malgrat que la personalitat de Zweig sigui d'un

El narrador, assagista i biògraf Stefan Zweig va néixer a Viena el 1881

magnetisme considerable, les memòries no se centren en el jo, sinó en el nosaltres. La família, la seva generació (de la qual parla insistentment: els intel·lectuals nascuts en les darreries del segle XIX que van viure les dues grans guerres), el seu temps. Persegueix més la intrahistòria que no pas la història, amb moments d'equilibri entre totes dues que recorren alguns passatges d'*Història del segle XX*, de Hobsbawm. La seva pròpia família, per exemple, en els primers capítols, li interessa molt més com a arquetipus d'una mena de fer i de ser que no pas com a individus. Aquesta ocultació del jo suposa l'eliminació de la vida íntima i sentimental; de sobte, ens trobem que el narrador esmenta la seva dona, sense que haguem assistit ni a l'enamorament ni al casament.

El volum es podria dividir en dues parts: abans i després de la Gran Guerra. Com a equador, l'experiència de Stefan Zweig com a observa-

L'enfocament del relat de Stefan Zweig és sempre el d'un espectador, no el d'un protagonista

dor de la campanya, on constata fins a quin punt pot ser de salvatge i d'absurd l'horror i on va catalitzar la necessitat de ser escriptor. Després: l'obsessió per la figura de Hitler, qui és tractat, per moments, com a enemic personal, i sempre com la persona més poderosa i diabòlica de l'època. No hi veu, l'autor vienès, una derrota pròxima. Constata, amb indignació, la mort de la cultura, que ha estat sempre la raó de la seva vida, però no

preveu en cap moment que Alemanya hagi de perdre aviat la guerra. Tampoc no pot veure -ni saber- la terrible condemna a què ha estat sotmès el poble jueu. Comenta l'exili, els mals tractes, la suposada reeducació que té lloc als camps de concentració, després de la qual, segons pensaven Zweig i els seus contemporanis, tots eren expulsats més enllà de les fronteres de la Gran Alemanya.

Malgrat aquesta ignorància comprensible, algunes frases aïllades tenen la força, inquietant, de l'adivinació: "La burgesia jueva que va donar a la cultura vienesa valors tan essencials i que, en recompensa, fou totalment exterminada".

Però són tantes les coses que veu l'aguda intel·ligència de Stefan Zweig, que no és just posar l'èmfasi en allò que la falta de perspectiva li oculta. El més important, perquè n'és hereu el món d'avui, és el pas de la seguretat a la inseguretat i de la paraula a la propaganda, tots dos causats per la fractura irreparable de les guerres. L'Imperi Austro-Hongarès era el paradís de la seguretat, un valor que sorgeix, es podria dir, com a traïció dels tres valors de la Revolució Francesa; cap habitant d'aquella societat immutable hauria cregut mai que aquella estabilitat podia canviar. Però encara més commovedora és la certesa que, a partir del 1919, el poder de la paraula (de la veritat) ha perdut la batalla contra la mentida de la propaganda. És la porta d'accés a la nostra societat d'opinions, a les nostres guerres mediàtiques, a les nostres manipulacions a la carta. Al món d'avui.

Zweig el va veure i es va arrancar els ulls.

OBRES DE ZWEIG EN CATALÀ

Confusió de sentiments i altres narracions.....	Llar del Llibre
Els ulls del germà gran etern.....	Llar del Llibre
Amok.....	Llar del Llibre
Novel·la d'escacs.....	Quaderns Crema
Vint-i-quatre hores en la vida d'una dona.....	Quaderns Crema
Carta d'una desconeguda.....	Quaderns Crema
Nit fantàstica.....	Quaderns Crema
Secret candent.....	Quaderns Crema